

Iskustvo ilustratora i profesora

Edvin Dragičević

Umjetnička akademija u Splitu

edvin@umas.hr

O autorskim pravima

Pitanje vlasništva originalne ilustracije jedan je od najčešćih problema s izdavačima, pogotovo iz Splita. Mnogi izdavači misle da su kupili "slike", a ne pravo na tiskanje ilustracija, što znači da original ostaje autoru. To je jedno od elementarnih prava ilustratora kao autora koje se ne bi smjelo dovoditi u pitanje. Oštećenima se posebno osjete mlađi autori koji nisu dovoljno upoznati s pravima ilustratora, ili, strepeći za novi posao, pristaju na samovolju izdavača. Odričući se prava na povrat originalnih ilustracija, ostaju bez mogućnosti sudjelovanja na izložbama ilustracija i prezentiranja svojih radova na festivalima, a time umanjuju mogućnost ostvarivanja kontakata s novim izdavačima.

Poticanje domaćih ilustratora

Izdavači ponekad naglašavaju kako im je ekonomski isplativije i jednostavnije preuzeti gotove ilustracije (otkupiti prava na objavljivanje), nego naručiti nove radove domaćih autora. Često su to stare ilustracije koje su već nebrojeno puta objavljene, a nerijetko i potpuno zastarjele, vrlo niske likovne kvalitete. Osobno mi je poznato da se takve situacije javljaju u vrlo delikatnom trenutku, kada je ilustrator (domaći) gotovo dogovorio posao s nakladnikom i kada više nije u mogućnosti naširoko elaborirati ono što mu je kao likovno obrazovanom autoru potpuno jasno.

Također, likovna djela, iako planetarno popularna i vrlo kvalitetna, zbog ikonografije preuzete iz drugačije kulture djeci mogu biti potpuno nejasna. Nikako ne zagovaram izolacionizam, već naglašavam potrebu da se na tržištu preplavljenom stranim proizvodima nađu izdanja koja će izraditi domaći ilustratori i dizajnirati domaći dizajneri, koji će u likovna rješenja unijeti dašak lokalnog i djeci bliskog. Mislim da je vrlo važno da mladi imaju mogućnost doživjeti ilustracije koje koriste njima prepoznatljive motive i ikonografiju, s kojima se mogu identificirati i tako prepoznavati i graditi vrijednosti koje imaju uporište u njihovoj vlastitoj kulturi.

Stoga je nužno poticanje domaće ilustratorske scene, koja bi u suradnji s domaćim piscima i dizajnerima mogla kvalitetno konkurirati stranim materijalima i time svojoj najbrojnijoj publici, mladima, pružiti vizualno atraktivne, ali i prepoznatljive motive, te na taj način pomagati u izgrađivanju kulturnog identiteta.

Društvo na svim razinama, od državne do lokalne i gradske, mora naći način da potiče lokalnu produkciju. To je ključno pitanje kulturne politike svake uređene zemlje.

Osobna iskustva kao profesora na UMAS-u

Kao profesor kolegija Grafika na Umjetničkoj akademiji u Splitu (UMAS) svakodnevno se susrećem s kreativnim mladim ljudima koji pri realizaciji svojih zadataka često posežu za medijem ilustracije. Moglo bi se reći da studenti koji su skloniji i vještiji u figurativnom izražavanju svoje nadahnuće i uzore nalaze u mediju ilustracije i stripa. Trend nije novina. Tijekom srednjoškolskog obrazovanja osobno sam se osvjedočio da su ilustracije i stripovi imali vrlo velik utjecaj na formiranje likovnog izražavanja. Ilustracija je sveprisutna; u tiskanim medijima, u novinama, časopisima i knjigama, a sada već postoji ilustracija koja je izrađena isključivo za nove medije, interaktivne programe, igre i Internet.

Ako je tome tako, pitanje koje se nameće jest: kakve su kvalitete ilustracije i stripovi koje konzumiraju mladi?

Trenutno tržištem figurativne ilustracije vlada Fantasy, što autore prečesto vodi u slatunjavost i na granicu kiča. U dijalozima sa studentima nailazim na problem nepoznavanja materije iz medija ilustracije, iako istovremeno nalaze nadahnuće upravo iz tog medija.

Mislim da je razlog tome to što se tijekom školovanja nisu imali prilike upoznati s medijem u njegovoj cjelini, već su pod utjecajem tržišta dobivali likovne informacije iz medija ilustracije, a kakvo je naše tržište, tj. u kakvom je stanju naše izdavaštvo, već sam prethodno govorio. I tu se krug zatvara.

Čest je slučaj da studenti, bez obzira na njihovo prethodno školovanje, ne poznaju ni najpriznatije svjetske autore-ilustratore, čak ni autore čije radove uzimaju kao uzor. Dakle, prisutan je problem stihijskog preuzimanja likovnog materijala, često s Interneta, gdje se mnogi autori ilustracija ne navode ili se čak navode pogrešno.

Poseban je problem s našim domaćim autorima. Studenti nisu upoznati s radom naših najboljih autora-ilustratora, bez obzira na njihov međunarodni uspjeh, nagrade na svjetskim bijenlima ilustracije i uspješna objavljivanja i na najzahtjevnijim svjetskim tržištima. Ilustratori poput Cvijete Job, Pike Vončine, Danijela Žeželja ili Igora Kordeja studentima su nepoznati. To je poražavajuća situacija, koju svakako moramo prevladati. Kao što vlada konsenzus da jezik treba zaštititi, potrebno je osvijestiti i problem likovnosti koja također sudjeluje u izgrađivanju kulturnog identiteta jedne zajednice.

U ovom kratkom izlaganju na okruglom stolu samo sam dotaknuo neke probleme za koje mislim da ih je važno osvijestiti i pokušati prevladati. Nažalost, o konkretnim prijedlozima nisam govorio. Možda nekom drugom prilikom.